

УДК 378.012:3

DOI 10.31494/2412-9208-2022-1-2-385-394

DEVELOPMENT OF CRITICAL THINKING FOR FUTURE PRESCHOOL TEACHERS IN THE EDUCATIONAL DISCIPLINE «FORMATION OF SOFT SKILLS OF THE MODERN PRESCHOOL EDUCATION SPECIALIST»

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ»

Yuliia SEMENIAKO,

PhD, Candidate of Pedagogical Sciences, associate professor

yulia.nazaruk@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-4925-7662>

Berdiansk State Pedagogical University,

✉ 4, Schmidta street, Berdiansk, Zaporizhzhia region, 71100

Юлія СЕМЕНЯКО,

кандидат педагогічних наук, доцент

Бердянський державний педагогічний університет

✉ вул. Шмідта, 4, м. Бердянськ, Запорізька обл., 71100

Original manuscript received: August 15, 2022

Revised manuscript accepted: September 01, 2022

ABSTRACT

Today, the need for the formation and development of critical thinking attracts more and more attention from foreign and domestic scientists. It was found out that this is primarily due to the lack of independence, social orientation, motivation and effectiveness of thinking of the younger generation. There is a tendency to increase the flow of information with which a person interacts on a daily basis, but the question arises not only of perceiving and memorizing this information, but also of critical understanding, highlighting important characteristics, and achieving the truth of knowledge. The development of critical thinking becomes the main task of education, in particular higher education, it is an important component of the intellectual development of future teachers.

The article considers the need to develop critical thinking skills in future educators. The didactic features of the mentioned phenomenon among students of higher education in the specialty 012 Preschool education during the study of the discipline «Formation of soft skills of a modern specialist in preschool education» were revealed. Education focused on the development of critical thinking is an urgent methodological problem of modern education. Techniques for the development of critical thinking make it possible to obtain positive results in the formation of active mental activity of students. The specified type of thinking is aimed at developing skills for working with information, the ability to analyze and apply this information in solving professional situations.

Based on the analysis of scientific literature, the interpretation of the concept of «critical thinking» from the perspective of psychological and pedagogical science, namely the views of researchers of the past and modern scientists, is highlighted. The author describes the methods and techniques of developing critical thinking. Among them, the following were found to be effective: «INSERT», «Open microphone», «Brainstorming», «Conjecture tree», «Written discussion», «Thick and thin questions», «PRES-formula», «Fishbone». The specified methods and techniques accustom

students to independent thinking, a critical look at alternative solutions to existing problems, and the choice of well-founded argumentation. Emphasis is placed on the application of the problem-based approach in the educational process, which is the main tool for the development of critical thinking, because it contains a contradiction that allows students to form their own attitude to the issues under consideration. It has been proven that during the study of micro- and macroeconomics, effective methods of developing critical thinking are the division of students into groups and teamwork during preparation for debates, and the important role of essay writing is also analyzed.

Key words: *critical thinking, professional training, future educator, «INSERT», «Written discussion», «PRES-formula», «Fishbone».*

Вступ. Сучасні умови реформування національної системи освіти вимагають посилення уваги до професійної підготовки майбутніх педагогів. Сьогодні важливим завданням закладів вищої освіти, крім виконання функції професійної підготовки здобувачів освіти до певної сфери діяльності, є розвиток у молоді навичок життя в постійно змінюваному соціумі. Однією з ключових компетентностей XXI століття, що визначені на Давоському форумі, є критичне мислення. Це вміння знаходити, аналізувати й оцінювати інформацію з різних джерел задля того, щоб не потонути в її обсязі; бути стійкими перед маніпулятивними впливами ЗМІ та соціуму, вміти приймати виважені рішення і знаходити ефективні шляхи вирішення проблемних ситуацій. Ці характеристики, безумовно, мають бути наявні у фахівців дошкільної освіти, професійна діяльність яких є поліфункціональною, складною та багатовимірною.

Діти дошкільного віку наразі є представниками покоління «Альфа», які значно відрізняються за своїми психологічними характеристиками від усіх попередніх поколінь, а своїми запитаннями, способом мислення та діями вимагають від вихователів не просто швидкої реакції, а й обґрунтованості суджень і варіативності застосування методів педагогічного впливу. Тож розвиток критичного мислення здобувачів вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта у період навчання в закладі вищої освіти набуває особливого значення, оскільки сьогодні потенціал критичного мислення стає основою для забезпечення професійного і життєвого успіху особистості. Тому необхідним є впровадження в освітній процес нестандартних, інтерактивних форм і методів навчання. У такому разі взаємодія викладача і здобувачів освіти організовується на основі взаємодії, діалогу, в ході яких студенти навчаються критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації; враховувати альтернативні думки, приймати продумані рішення, брати участь у дискусіях, спілкуватися з іншими людьми. Вищезазначене доводить актуальність проблеми.

Теоретичну базу досліджень з питань професійної підготовки фахівців з дошкільної освіти, формування особистості педагога, використання інноваційних підходів у його професійному розвитку становлять праці Г. Беленької, І. Дичківської, Н. Лисенко, Л. Зданевич, Л. Мороз-Рекотової, Л. Пісоцької, С. Сисоєвої та ін. Серед українських

учених, які досліджували різні аспекти феномену критичного мислення у своїх наукових працях: Н. Гавриш, В. Козира, Т. Воропай, О. Пометун, Ю. Семеняко, І. Сущенко, С. Терно, О. Тягло та інші. У той же час відсутні цілісні наукові дослідження, які стосуються розвитку критичного мислення студентів закладів вищої освіти в процесі вивчення професійних методик, що має велике значення для успішного становлення майбутнього педагога.

Мета статті – проаналізувати особливості формування критичного мислення майбутніх вихователів на заняттях з дисципліни «Формування soft skills сучасного фахівця дошкільної освіти».

Результати та дискусії. Сучасна система вищої освіти спрямована на усунення репродуктивного стилю навчання та переходу до нової освітньої парадигми, яка забезпечить самостійність мислення та пізнавальну активність здобувачів освіти. За даними World Economic Forum, критичне мислення належить до тих наскрізних умінь, якими має володіти фахівець будь-якої галузі, дошкільної освіти зокрема [9].

До інтерпретації сутності поняття «критичне мислення» вчені підходять по-різному. Розглянемо тлумачення означеного феномену. Сучасні науковці О. Пометун та І. Сущенко [3] критичне мислення розглядають як комплексне поняття, яке поєднує способи розумової діяльності, певні ціннісні установки, моральні якості, відповідні моделі поведінки та надзвичайно значущі для сучасної людини і суспільства якості, такі, як відкритість, відповідальність, чесність, інтелектуальна сміливість, толерантність і багато інших. У наукових працях критичне мислення визначено як здатність вибирати найбільш оптимальне з багатьох рішень, аргументовано спростовувати помилкове, ставити під сумнів ефективні рішення [7]. За дослідженнями Ральфа Х. Джонсона критичне мислення є особливим видом розумової діяльності, що дозволяє людям робити раціональне судження відносно запропонованої точки зору чи моделі поведінки [1].

Згідно з Концепцією громадянської освіти та виховання в Україні, критичне мислення – це здатність особистості долати схильність до однозначного та догматичного сприйняття світу, вміння аналізувати проблему з різних точок зору, користуватися інформацією з різноманітних джерел, відрізнити об'єктивні факти від суб'єктивних думок про неї, логічні висновки з упереджених припущень. Б. Теплов визначає критичність як вміння строго оцінювати роботу думки, ретельно зважувати всі аргументи за і проти намічених гіпотез і піддавати ці гіпотези всебічній перевірці [4]. погоджуємося з думкою М. Ліпмана [4], що однією з ознак критичного мислення є самостійність судження та його спрямованість не на відтворення, що базується на стереотипах і алгоритмах, а на творче розмірковування. Відповідно, у здобувачів освіти, що володіють критичним мисленням необхідно формувати вміння розмірковувати, здатність аналізувати точки зору учасників освітнього процесу, висувати та захищати власну точку зору щодо певної проблеми. На думку О. Тягло, критичне мислення як розумова діяльність спрямована на виявлення та

виправлення власних помилок, обґрунтованість міркувань і точність тверджень [8]. Науковець Е. Боно вважає, що критичне мислення – це здатність аналізувати інформацію в умовах незвичних ситуацій, де особливе місце займає прийняття незалежних і зважених рішень, заснованих на різних продуманих аргументах [6].

Отже, у сучасній педагогіці існують різноманітні тлумачення поняття «критичне мислення». У своєму дослідженні критичне мислення будемо розглядати як один із видів мислення, спрямований на аналіз, синтез, оцінювання об'єкта, що вивчається та розглядається, а також вивчення різноманітних понять (ситуацій) через ставлення їх під сумнів, а не сприйняття як належне. На думку Ю. Семеняка, яка вивчала особливості опанування медійного простору дітьми, навчити дитину бути культурним споживачем медіапродукції так само необхідно, як і вміння читати, писати чи рахувати. У контексті формування медіаграмотності дітей науковець наголошує, що це вимагає від вихователя володіння медіакультурою, складником якої є критичне мислення. У своїй науковій праці авторка пропонує ряд методів, які допоможуть педагогам та батькам опанувати навички сприйняття та критичного аналізу творів медіакультури [5].

Формування критичного мислення в здобувачів вищої освіти можливо за умови використання викладачем в освітньому процесі системи методичних прийомів, призначених для використання їх у різних видах і формах навчання. У результаті розвиваються вміння, як-от: працювати з інформаційними джерелами, аргументовано висловлювати свої думки (усно чи письмово); обґрунтовувати власну думку на основі осмислення різного досвіду, ідей та уявлень; співпрацювати в групі; здатність вибудовувати конструктивні взаємини з іншими людьми тощо. Вищезазначене вимагає від викладача створення таких умов взаємодії, що забезпечать самореалізацію кожного студента під час навчання. З цією метою на заняттях необхідно використовувати різноманітні види спілкування (викладач-студент, студент-студент, студент-викладач), що забезпечить спільний пошук істини та взаєморозуміння.

Таким чином, виникла необхідність використовувати у своїй викладацькій діяльності нові прийоми і сучасні інноваційні технології [2]. На успішність формування в майбутніх педагогів впливає те, що на заняттях вони є не пасивними слухачами, а постійно активно шукають інформацію, співвідносять засвоєне з власним практичним досвідом, порівнюють отримані знання з іншими роботами в певній галузі та інших сферах знання. Крім того, вони повинні навчитися ставити під сумнів достовірність отриманої інформації, перевіряти логіку доказів, робити висновки, конструювати нові приклади для використання теоретичного знання, приймати рішення, вивчати причини та наслідки різних явищ і тощо. Навчання, спрямоване на розвиток критичного мислення, повинно мати дослідницький характер і передбачати отримання знань студентами в активній пізнавальній діяльності. При цьому роль викладача полягає в тому, щоб бути вдумливим помічником, стимулюючи здобувачів вищої освіти до пізнання і допомагаючи їм сформувати навички продуктивного мислення.

Розвиток критичного мислення має бути наскрізною компетенцією при вивченні різних фахових дисциплін спеціальності 012 Дошкільна освіта. Так, не є винятком і заняття з дисципліни «Формування soft skills сучасного фахівця дошкільної освіти» в Бердянському державному педагогічному університеті, у ході вивчення якої відбувається розвиток інтелектуальної, творчої, комунікабельної, критично мислячої особистості майбутнього вихователя.

Зміст дисципліни побудований згідно з Європейською рамкою ключових компетентностей «Особистісні, соціальні компетентності та навчання вчитися» (LifeComp), що визначає основними компетентностями: комунікацію, критичне мислення, колаборацію (командна робота) та креативність [9]. Найбільш ефективною для розвитку критичного мислення є командна робота. Групова форма взаємодії дає можливість обмінюватися інформацією та ідеями, обговорювати протилежні точки зору та проводити брейнстормінг або брейнрайтинг. У свою чергу, такий формат роботи сприяє розвитку комунікативних навичок та креативності: дискусії в малих групах, заохочення до захисту власної думки, розгляд проблеми в нових контекстах. Здобувачі освіти вчать обговорювати альтернативні варіанти вирішення проблем, які виникають як в макро-, так і в мікрогрупах.

Розкриємо детальніше деякі методи та прийоми розвитку критичного мислення майбутніх вихователів, які використовуються в процесі вивчення дисципліни «Формування soft skills сучасного фахівця дошкільної освіти». Одним з ефективних методів роботи є INSERT (Interactive Noting System for Effective Reading and Thinking), що спонукає здобувачів освіти до глибокого осмислення і розуміння прочитаної інформації. Студенти працюють з текстом або його фрагментом, використовуючи певне маркування, виражене в символах. Загальноприйнятою в науковій літературі є така система маркування тексту:

- «V» позначаємо те, що вже відомо;
- знаком «-» позначаємо те, що не відповідає уявленням;
- знаком «+» позначаємо те, що є цікавим і несподіваним;
- знак «?» ставиться, якщо є щось незрозуміле або виникло бажання дізнатись більше.

Такий спосіб роботи з інформацією не тільки стимулює концентрацію уваги, а й вчить сумніватися та виокремлювати неправдиву інформацію, ставити запитання, що виникають у процесі роботи з текстом. Зазначений прийом є корисним як у самостійній роботі, так і під час аудиторного заняття з доречними коментарями викладача. З метою візуалізації результатів роботи здобувачам освіти пропонується розмістити позначену інформацію в таблицю. Далі відбувається процес накопичення інформації та обговорення кожного стовпчика таблиці, що дозволяє глибоко осмислювати інформацію, зважаючи на деталі.

Серед елементарних прийомів критичного мислення, що доречно впроваджувати в процесі вивчення фахових дисциплін, такі, як «Відкритий мікрофон», «Мозковий штурм». Ці прийоми дозволяють

налаштувати аудиторію слухачів до спілкування, залучити значну кількість студентів до обговорення теми, з'ясувати ступінь їх підготовки до заняття. Обов'язкова умова – всі мають висловити власні думки, навіть якщо таких немає, слухачі мають це проговорити вголос. Щоб не пропустити жодного слухача, краще передавати слово ланцюжком від одного студента до іншого, використовуючи предмети-замінники (у разі відсутності реальних, наприклад, мікрофона).

Для початкового етапу роботи на занятті доречним буде використання методу «Письмова дискусія». Викладач зазначає на аркушах паперу протилежні позиції щодо обговорюваної теми. Студенти, рухаючись по аудиторії, залишають свої письмові відповіді, аргументації, зауваження, питання. Після того, як здобувачі записали всі версії, розпочинається процес обговорення теми заняття. Можна запропонувати об'єднатися в групи, відповідно від висловлених позицій.

Зазначені *soft skills* розвиваються й під час застосування прийому «Дерево припущень». На фліпчаті зазначається головне питання або тема заняття, що можна намалювати як стовбур дерева (Наприклад: Як вгамувати дитячу істеріку? Які можливості використання комп'ютерних технологій в освітньому процесі? Як подолати невпевненість у собі на початку професійної діяльності? тощо). Студенти пропонують свої варіанти вирішення проблеми, які зображають у вигляді гілок дерева. Додаткові коментарі, припущення та докази записуються на окремих аркушах та прикріплюються до гілок як листочки. При цьому викладач має стимулювати кожного учасника вправи аргументувати свої думки («це можливо, тому що...», або «це не можливо, тому що...»). Таким чином, здобувачі освіти навчаються критично осмислювати інформацію, піддають критиці власні судження і думки інших; формулювати та відстоювати власну точку зору, порівнювати позиції, робити висновки.

Критичне мислення передбачає вміння ставити запитання. З цією метою можна використати прийом «Товсті» і «тонкі» запитання». Наприклад, можна запропонувати аналізувати дитячі казки. Спочатку відповідати на «тонкі» запитання, як-от: Хто...? Що...? Коли...? Може...? Чи міг...? Чи було...? Буде...? Чи згодні ви...? Чи вірно...?. Для здобувачів освіти, в основному, «товсті» питання (проблемно-пошукового характеру) становлять труднощі, саме тому викладач має допомагати їм у цьому. До таких питань належать: Поясніть, чому...? Чому ви думаєте...? Припустимо, що...? Що буде, якщо...? У чому різниця...? Чому ви вважаєте...? тощо.

Сучасний вихователь для успішної взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу в закладі дошкільної освіти повинен уміти формулювати власні **думки, аргументувати** їх та бути здатним **відстоювати свою** позицію, вести дискусію тощо. Для цього можна використовувати прийом «PRES-formula». У перекладі з англійської аббревіатура тлумачиться як «ПОПС-формула», де П – позиція, О – обґрунтування, П – приклад, С – судження. Цей прийом дає змогу коротко й усебічно висловити власну позицію з вивченої теми. Наприклад, потрібно

висловити свою думку щодо занять спортом. Перше речення має починатися зі слів: «Я вважаю, що...» (Я вважаю, що займатися спортом корисно для здоров'я). Друге речення (пояснення, обґрунтування своєї позиції) починається зі слів: «Тому що.. (покращає настрій, зміцнює імунітет, розвиває фізичні якості)». Третє речення (зорієнтоване на вміння довести слушність своєї позиції) починається зі слів: «Я можу це довести на прикладі... (щоранку я роблю зарядку протягом 15 хвилин)». І нарешті четверте речення (судження, висновки) починається зі слів: «З огляду на це я роблю висновок про те, що... (заняття спортом – важливі та корисні для людини будь-якого віку)». Таким чином, ми отримуємо можливість за короткий проміжок часу отримати лаконічну інформацію про ступінь заглиблення учня в матеріал, розуміння досліджуваних процесів, його моральну оцінку певної події, явища, факту тощо.

Навчання з використанням такого прийому критичного мислення як «Fishbone» (риб'яча кістка) розвиває в здобувачів вищої освіти аналітичні навички, як-от: вміння працювати з інформацією, розрізняти дані від інформації, класифікувати, аналізувати, мислити чітко, виділяти суттєву та несуттєву інформацію, захищати власну точку зору, вміння знаходити альтернативні рішення тощо. Схематичне зображення риби'ячої кістки умовно дозволяє «розбити» загальну проблему тему на низку причин і аргументів. Застосування цього прийому допомагає студентам зрозуміти важливість аргументації, а також те, що кожна проблема – багатогранна, може мати кілька причин, що впливають одна на одну. Виконується на семінарському занятті до узагальнення знань спільно всіма студентами на дошці, індивідуально на готовому шаблоні або створюють «скелет рибки» самостійно. Наприклад, до теми «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті» здобувачам дається можливість визначити з однієї сторони «скелету» – переваги (або недоліки) використання комп'ютерних технологій у закладі дошкільної освіти, а з іншої – причини кожної з них. У результаті обговорення група має зробити загальний висновок та записати його у «хвіст» шаблону. З метою урізноманітнення та ускладнення роботи з зазначеним прийомом на наступних заняттях викладач може запропонувати до готового скелету додати якісь нові елементи (маленькі риби, водорості, бульбашки, в яких зазначають окремі дати, терміни, персоналії тощо), що дає більш ґрунтовне розуміння навчального матеріалу. Досить вдалим є використання «Fishbone» при самостійному опрацюванні теми студентами як удома, так і під час семінару. При самостійному опрацюванні теми на семінарі всі отримують однаковий шаблон «рибки», опрацьовують тему або окреме питання, а потім порівнюють із готовим варіантом, розробленим викладачем або по черзі презентують свої схеми, що стимулює живе спілкування і коригування сприйняття навчального матеріалу.

Висновки. Отже, однією з умов успішної підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності є розвиток критичного мислення, що сприяє підвищенню їх упевненості у своїх силах, певної незалежності в поглядах, здатності породжувати нові ідеї, відстоювати власну точку зору тощо. Загалом, критичне мислення є комплексним поняттям, це

усвідомлений процес сприйняття ситуації або проблеми системно, пошуку причин та альтернативних рішень. Існує велика кількість методів і прийомів розвитку критичного мислення, вибір яких залежить від інформаційного насичення дисципліни та готовності як викладача до їх застосування, так і студентської аудиторії. Розвиток критичного мислення є не лише важливою умовою для вдосконалення підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, а й підвищує ефективність освітнього процесу.

На основі власного практичного досвіду використання методів і прийомів розвитку критичного мислення здобувачів освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта можемо констатувати значне підвищення ефективності роботи на лекціях і під час самостійної роботи. Студенти відмічають, що почали краще усвідомлювати теоретичний матеріал, перестали нудьгувати на заняттях, краще розуміють доцільність тих чи інших теоретичних відомостей, можуть встановлювати як внутрішньопредметні, так і зовнішньопредметні зв'язки, виділяти сутність проблеми (педагогічної ситуації), порівнювати різні погляди, висувати гіпотези тощо. Завдяки отриманим навичкам майбутні вихователі зможуть реалізувати на практиці принцип власної активності як суб'єкта навчання. Викладач, у свою чергу, отримує можливість не тільки вплинути на якість підготовки майбутнього фахівця, але й сформувати особистість, яка з задоволенням вчитиметься впродовж усього життя.

Література

1. Вукіна Н. В., Дементієвська Н. П., Сущенко І. М. Критичне мислення: як цьому навчати: наук.-метод. посібник. Харків : 2007. 190 с.
2. Козира В. М. Технологія розвитку критичного мислення у навчальному процесі : навчально-методичний посібник для вчителів. Тернопіль : ТОКІППО, 2017. 60 с.
3. Навчаємо мислити критично: посібник для вчителів / автори-укладачі О. І. Пометун, І. М. Сущенко. Дніпро : Ліра, 2016. 144 с.
4. Ліпман М. Чим може бути критичне мислення. *Вісник програм шкільних обмінів*. 2006. № 27. С. 17-23.
5. Семеняко Ю. Б. Виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції у закладах дошкільної освіти: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Київ, 2019. 303 с.
6. Технології розвитку критичного мислення учнів / А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз ; наук. ред. О. І. Пометун. Київ : Видавництво «Плеяди», 2008. 220 с.
7. Терно С. О. Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання історії): посібн. для вчителя. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2011. 105 с.
8. Тягло О. В. Критичне мислення : навчальний посібник. Харків : Вид. група «Основа», 2008. 192 с.
9. Commission Staff Working Document Accompanying the Document Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for LifeLong Learning SWD/2018/014 final – 2018/08 (NLE). URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD:2018:0014:FIN> (дата звернення: 14.08.2022)

References

1. Vukina N., Dementievska N., Sushchenko, I. (2017). *Krytychne myslennia: yak tsomu navchaty* [Critical thinking: how to teach it: a scientific and methodological guide]: nauk.-metod. posibnyk. Kharkiv. [in Ukrainian].

2. Kozyra, V. (2017). *Tekhnolohiia rozvytku krytychnoho myslennia u navchalnomu protsesi: navchalno-metodychnyi posibnyk dlia vchyteliv*. [Technology for the development of critical thinking in the educational process: a teaching and methodical guide for teachers]. Ternopil : TOKIPPO. [in Ukrainian].

3. Pometun, O., Sushchenko, I. (2016). *Navchajemo myslyty krytychno: posibnyk dlia vchyteliv*. [Teaching critical thinking: a guide for teachers]. Dnipro : Lira. [in Ukrainian].

4. Lipman, M. (2006). *Chym mozhe buty krytychne myslennia* [What can be critical thinking]. Visnyk prohram shkilnykh obminiv – Bulletin of school exchange programs, № 27, 17-23. [in Ukrainian].

5. Semeniako, Yu. (2019). *Vykhovannia u ditei starshoho doshkilnogo viku osnov kultury vykorystannia mediaproduksii u zakladakh doshkilnoi osvity* [The upbringing in preschool children of the bases of the culture of using media production in pre-school establishments]: dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.08. Kyiv. [in Ukrainian].

6. Pometun, O. (2008). *Tekhnolohii rozvytku krytychnoho myslennia uchniv* [Technologies for the development of students' critical thinking]. Kyiv : Vydavnytstvo «Pleiady». [in Ukrainian].

7. Terno, S. (2011). *Teoriia rozvytku krytychnoho myslennia (na prykladi navchannia istorii) : posibnyk dlia vchytelia*. [The theory of development of critical thinking (on the example of teaching history): a teacher's guide]. Zaporizhzhia : Zaporizkyi natsionalnyi universytet. [in Ukrainian].

8. Tiahlo, O. (2008). *Krytychne myslennia: navchalnyi posibnyk*. [Critical thinking: a study guide]. Kharkiv : Vyd. hrupa «Osnova». [in Ukrainian].

9. Commission Staff Working Document Accompanying the Document Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for LifeLong Learning SWD/2018/014 final–2018/08. Zagolovok z ekrana. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD:2018:0014:FIN> [in English]

АНОТАЦІЯ

Необхідність формування та розвитку критичного мислення привертає все більшої уваги з боку зарубіжних та вітчизняних учених. З'ясовано, що це пов'язано, насамперед, з відсутністю самостійності, соціальної спрямованості, емотивованості та результативності мислення підрастаючого покоління. Спостерігається тенденція збільшення потоку інформації, з якою щоденно взаємодіє особистість, але постає питання не лише сприйняття і запам'ятовування цієї інформації, а й критичного осмислення, виділення важливих характеристик, досягнення істинності знань. Розвиток критичного мислення стає головним завданням освіти, зокрема вищої, – це важливий складник інтелектуального розвитку майбутніх педагогів.

У статті розглянуто необхідність розвитку навичок критичного мислення в майбутніх вихователів. Розкрито дидактичні особливості зазначеного феномену в здобувачів вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта під час вивчення дисципліни «Формування soft skills сучасного фахівця дошкільної освіти». Навчання, орієнтоване на розвиток критичного мислення, є нагальною методичною проблемою сучасної освіти. Прийоми розвитку критичного мислення дозволяють отримати позитивні результати у формуванні активної розумової діяльності студентів. Зазначений тип мислення спрямований на розвиток навичок роботи з інформацією, умінь аналізувати та застосовувати інформацію у вирішенні професійних ситуацій.

Висвітлено тлумачення поняття «критичне мислення» в психолого-педагогічній науці, а саме погляди дослідників минулого та сучасних науковців. Автором описано методи та прийоми розвитку критичного мислення.

Виявлено, що ефективними серед них є: «INSERT», «Відкритий мікрофон», «Мозковий штурм», «Дерево припущень», «Письмова дискусія», «Товсті та тонкі питання», «PRES-formula», «Риб'яча кістка». Зазначені методи та прийоми привчають студентів до самостійного мислення, критичного погляду на альтернативні варіанти вирішення проблем, вибору обґрунтованої аргументації. Акцентовано увагу на застосуванні проблемного підходу в освітньому процесі, який є основним інструментом розвитку критичного мислення, тому що в ньому криється суперечність, що дає змогу студентам сформулювати власне ставлення до питань, що розглядаються. Доведено, що ефективними методами розвитку критичного мислення є поділ студентів на групи і командна робота під час підготовки до дебатів, а також проаналізовано важливу роль написання есе.

Ключові слова: критичне мислення, професійна підготовка, майбутній вихователь, «INSERT», «Письмова дискусія», «PRES-formula», «Риб'яча кістка».